

17. YÜZYIL ŞAİRİ MEZÂKÎ'YE GÖRE LEHİSTAN SAVAŞI

Muhammet KUZUBAŞ*

ÖZET

Edebiyat ve tarih arasında her zaman bir ilişki vardır. Bazı edebi ürünler, zaman zaman tarihi olaylara ışık tutarlar. Bu düşünceyle makalemizde, Mezâkî'nin Kamanîçe fethiyle ilgili olarak yazdığı kasideyi incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Kamanîçe, Mezâkî, tarih, kaside.

ABSTRACT

THE LEHISTAN WAR ACCORDING TO 17. CENTURY POET MEZÂKÎ

There is always a relation between literature and history. Some literary prouduces, occasionally, light the way for historical events. By this opinion, we studied to examine that Mezâkî written an eulogy concerning conquest of Kamanîçe in our article.

Key Words: Kamanîçe, Mezâkî, history, eulogy.

GİRİŞ:

Divan edebiyatında, padişahların ya da paşaların öncülüğünde yapılan savaşlarla ilgili çeşitli eserler kaleme alınmıştır. “Düşman topraklarına yapılan sürekli akınlarla, girilen karşılıklı savaşları, bu savaşlarda gösterilen kahramanlıklarla kazanılan zaferleri anlatan manzum ve mensur eserler ‘gazâvât-nâme’ adı altında toplanır.”¹ Çeşitli savaşların anlatıldığı bu tür, 15. yüzyıldan itibaren gazâvâtname, zafernâme, fetihname gibi adlarla nitelendirilmiş ve büyük bir gelişme göstermiştir. Bu eserler genellikle mesnevî nazım şekliyle yazılmakla birlikte mensur olarak kaleme alınanları da mevcuttur. Bazı Divan şairleri de, dönemlerinin padişahları veya paşalarının yapmış oldukları savaşları kaside şeklinde divanlarının arasına koymayı uygun görmüşlerdir. Bu tür manzumeler, tam olarak bir gazâvâtname özelliği taşımasa da içerik olarak küçük bir gazâvâtname sayılabilir.

* Ondokuz Mayıs Üniv. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi

¹ Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara. 1988, s.158.

Tarihî olaylara ışık tutması bakımından önemli addettiğimiz bu eserler, -her ne kadar kurmaca metin oldukları düşünülse de- tarihî birer vesika konumundadır. 17. yüzyılın dikkate değer şairlerinden olan Mezâkî, önce Köprülü Mehmed Paşa'nın himayesinde bulunmuş;² Paşa'nın ölümünden sonra da oğlu Köprülü Fazıl Ahmed Paşa'nın yanında nedim olarak görev yapmıştır.³ Mezâkî'nin saray içinde görev yapması, ona devlet işlerini ve yapılan savaşları yakından takip etme imkânı da vermektedir. Bu nedenle Mezâkî, padişahların veya devlet büyüklerinin övgüsünün yer aldığı şiirler yanında, döneminde yapılan savaşlarla ilgili şiirler de kaleme almıştır. Bunlardan birisi de Sultan IV. Mehmed'in Kamanıçe Kalesi fethinin anlatıldığı "Der-Medh-i Sultân Mehmed ve Feth-i Kamanıçe" başlığını taşıyan kasidedir. (Mezâkî'den başka Nâbî'nin de Kamanıçe'nin fethiyle ilgili Fetihnâme-i Kamanıçe adlı müstakil ve mensur bir eseri vardır.⁴ Yine Abdurrahman Abdî Paşa'nın Vekâyi'-nâme ve Hacı Ali'nin Târih-i Kamanıçe adlı eserleri Kamanıçe'nin fethini konu alan diğer eserlerdir.)

Mezâkî'nin kasidesine geçmeden önce, Kamanıçe'nin fethiyle ilgili kısa tarihî bilgiler vermek istiyoruz: Kamanıçe, Lehistan'ı Karadeniz'e bağlayan önemli bir sınır şehridir. Osmanlı Devleti'nin Boğdan'ı hâkimiyeti altına almasından sonra önemli bir sınır kalesi özelliği de taşımaya başlamıştır. IV. Mehmed'den önce Özü valisi Abaza Paşa, burayı almak istese de muvaffak olamamıştır.⁵ İki ülke arasındaki ilişkiler uzun yıllar gayet dostane bir biçimde devam etmiştir. Ancak 1669'da Ukrayna'da Leh kralına tâbi Sarıkamış Kazakları hatmanı Doreşenko'nun Osmanlı Devleti'nin himayesine girmek istemesi ve kendisine elindeki yerlerin beyliğinin verilmesi ilişkilerin bozulmasına sebep olmuştur. Bu arada Kırım Hanı Âdil Giray, Doreşenko'yla aralarında olan husumetten dolayı, Kazak beylerinden birisini Kazak hatmanı ilan eder. Böylece iki Kazak beyini birbirine düşürmüş olacaktır. Diğer yandan da Lehliler, Doreşenko'ya ait bazı yerleri ele geçirirler. Vaziyeti haber alan Osmanlı Devleti, Leh kralına hem nasihat hem de tehdit içerikli bir mektup gönderir. Kırım Hanı da derhal

² Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nun Tenkitli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1991, s. 22.

³ Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (haz: İlhan GENÇ), Ankara 2000, s. 476.

⁴ Nâbî'nin Fetihname-i Kamanıçe adlı eseriyle ilgili olarak bakınız: "Hüseyin YÜKSEL, Gazavat-nâmeler ve Nâbî'nin Fetih-nâme-i Kamanıçe Adlı Eserinin Metni, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, (Danışman: İlhan GENÇ), İzmir 1997"

⁵ Aurel Decei, "Kamanıçe", İ.A., MEB, Ankara 1993, 6. c., s. 145.

azlolunur.⁶ Lehistan'ın tutumuna da sert bir cevap vermek icap etmektedir. Bu nedenle IV. Mehmed, hazırlıklarını tamamlayarak Osmanlı Devleti için büyük stratejik önem taşıyan bu kaleye doğru sefere çıkar. 1672 yılında gerçekleşen bu seferde bir çok palanga ve kale alınır. Alınan kalelerden birisi de Kamanıçe Kalesi'dir. Seferin ardından Bucaş Antlaşması imzalanır ki, bu antlaşma Osmanlı Devleti'nin Batı'da topraklarına toprak kattığı son antlaşma olur.

İNCELEME:

Çalışmamızın konusu olan ve Mezâkî Divanı'nda yer alan "Der-Medh-i Sultân Mehmed ve Feth-i Kamanıçe" başlıklı kasidede⁷ Lehistan'la yapılan savaşın başlama sebebi ve sonucu üzerinde ayrıntılı olarak durulmamıştır. Osmanlı ordusu, Kamanıçe'yi fethettikten sonra, Podolya ve Galiçya'ya doğru ilerlemiş, bu iki şehri de devletin sınırları içerisine katmıştır. Bu bölgede elde edilen zaferler, Osmanlı Devleti sınırlarının Kanûnî ve III. Murad dönemlerindeki sınırlardan daha ileriye gitmiş; böylece Türk sınırları Avrupa'da azamî büyüklüğe erişmiştir.⁸ Mezâkî, kasidesinde sadece Kamanıçe kalesinin fethini ele almış, Lehistan seferinin diğer safhalarına değinmemiştir. Kazanılan zaferin ülkede meydana getirdiği sevinci tahmin etmek güç değildir. Şair de, ülkenin bir ferdi olarak, savaşın genel hatlarına değinmiş ve Kamanıçe gibi stratejik önem taşıyan bir kalenin fethedilmesi karşısındaki hislenişlerini mısralara dökmüştür.

Toplam 83 beyitten oluşan kasideyi konuları işleyiş bakımından çeşitli bölümlere ayırmak mümkündür. Kasidenin girişinde, öncelikle padişahın sefere çıkışı anlatılır. Padişaha övgülerin de yer aldığı bu bölümden sonra savaş hazırlığı yapan Osmanlı ordusu hakkında bilgiler verilir. Lehlilerin Osmanlı ordusunu haber alışları, Kamanıçe'nin durumu ve fethinin anlatıldığı bölümleri şairin fetih sonrası yorumları takip eder. Kasidenin sonuna doğru, kasidelerde adet olduğu üzere kaside sunulan kişinin (IV. Mehmed'in) övüldüğü beyitler sıralanır. Fahriye bölümünde şair, kendi şiirinden söz ederek padişahın lütuf bekler. Kasidenin son üç beytinde ise yine padişaha dua vardır.

1-Padişahın Sefere Çıkışı:

Mezâkî'nin Kamanıçe fethiyle ilgili olarak yazmış olduğu kaside Sultan Mehmed'e dua ve övgüyle başlar. Osmanlı'nın ihtişamı ve pa-

⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, c.III, s. 182-185

⁷ Kasidenin metni için bkz: Mermer, a.g.e., s. 192-197.

⁸ Yılmaz Öztuna, *Büyük Türkiye Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1988, 5.c., s.424.

dişahın gösterişi yine dünyayı kaplamış, Anadolu padişahının sefere çıkmasıyla zaten yüce olan şanı daha da artmıştır:

1 Bârekâllah zihî tañtana-i °Osmanî
Tutdı dünyâ-yı yine kevkebe-i hâkânî

2 Eyledi °azm-i sefer şevket ile husrev-i Rûm
Bu °azîmetle ziyâd oldu °ulüvv-i şanı

2- Ordunun Durumu:

Seçkin Peygamber'in yüce sancağı aynı zamanda Allah'ın yardımının da göstergesi durumundadır. Allah, dünyayı arayan ordusunu yüz ülkeden oluşan bir şehirde toplamıştır:

3 Degül ordū-yı cihân-pū-yı hudâ cem° itmiş
Götürüp bir yere şad-hıttâ-i şehristânı

4 Hâbbezâ sancağ-ı °âlîyy-i nebiyy-i muhtâr
Kim odur râyet-i °avn ü meded-i Rabbânî

Bu ordudaki yiğitlerin gönülleri ve canları büyük bir arzuyla dolmuştur. Sancakların tuğları, yardım bahçesinde salınan servilere benzemekte, püskülleri de kazanılacağı belli olan fethin gölgecisi kolumundadır. Savaşma arzusuyla saf saf dizilen İslam'ın ordusu, sabah rüzgarıyla coşan bir denizin dalgaları gibidir:

6 Tüğlar serv-i revân-ı çemen-i nuşretdür
Sâye-endâz-ı fütüh olsa nola ağısânı

7 Bu kadar râyet-i şâhâne olup cilve-tırâz
İtdi pür-şeve yine cân u dil-i merdânı

8 Şaf-be-şaf oldu revân şevk ile cünd-i İslâm
Mevc-hîz eyledi şan bād-ı sabâ °ummânı

Askerlerin bu kadar şevkli ve şanlı olmalarının sebebi padişaktır. Çünkü padişah, saltanat tüyünü ikbalin başına takmış ve bu süs ona ayrı bir yücelik vermiştir. Zaten o da buna lâyıktır. Böyle yüce bir padişaha da ancak yüce askerler eşlik edebilir. Bu nedenle de

sipahiler ve silahdarlar ankâ kuşunun kolu ve kanadı gibi, ona kol kanat olmuşlardır:

9 °Askere ol şeh-i Cem-mertebe virdi el-ḥaḳ
Bu kadar şevket ü şanı bu kadar °unvānı

10 Şeh-per-i salṭanatı ber-ser-i iḳbāl itdi
Ana bu zīnet ü böyle °azamet erzānı

11 Ḳol ḳanad oldu mişāl-i per ü bāl-i °anḳā
Şağ ile şolda sipāhī vü silāh-dārānı

Hacı Bektaş-ı Velî'nin hareminin köşesindeki kişiler (askerler), padişahın emrine amadedirler ve yoluna canlarını vermekten çekinmezler. Kısaca onun kulu, kölesi ve kurbanı olmuşlardır.

12 Kūçegān-ı ḥarem-i ḥāzret-i Bektāş-ı Velī
Ocağın bendeleri cümle ḳulı ḳurbānı

Osmanlı ordusu, önce Tuna'yı ardından da II. Osman döneminde alınan Hotin kalesi yakınlarında bulunan ve Türklerin Turla dedikleri Dniestr nehrini geçerek kaleye ulaşmıştır.⁹ Mezâkî, bu hususu kasideinde dile getirmiş; ordunun Tuna ve Turla ırmaklarını mutluluk içinde geçtiğini belirtmiştir. Şaire göre güneş ve ayın gözünün onlara hayran olmasına şaşılmalıdır. Osmanlı askerlerinin padişah komutasında kendilerine yaklaştığını duyan düşmanın başında kopacak tufan da görülmeye değer niteliktedir:

14 Ṭuna vü Ṭurla şuyın devlet ile itdi güzār
Çeşm-i mihr ü meh olursa ne °aceb ḥayrānı

15 Şarşar-ı °azm-i hümāyün iricek a°dāya
Göresin başlarına ḳopduğı dem ṫūfānı

İran padişahı Dârâ dünyaya bir defa daha gelse, Feridun gibi yüce olan o padişahlar padişahının kapıcısı bile olamaz. O, Eflatun gibi anlayış sahibi, Husrev gibi da şanlıdır. Bütün Yunanî hikmetlerin

⁹ Öztuna, age., s. 423.

sırrına da vâkıftır. İslamiyet için yaptığı savaşlarda gazi unvanını alan Mehmed Han, Allah'ın lütuf ve kereminin gölgesidir.¹⁰

- 18 Ol şehen-şâh-ı Ferîdün-^cazamet kim Dārā
Bir dahî gelse cihāna olamaz der-bānı
- 19 Nice şeh Hüsrev-i zî-şān Felātün-iz^cān
Kim odur vâkıf-ı sırrü'l-ḥikem-i Yunānī
- 20 Han Mehmed şeh-i gāzî-i gūzāt-ı İslām
Zıll-ı Haḫ sāye-i luṭf u kerem-i sübhānī

3- Lehlilerin Osmanlı Ordusunun Geldiğini Öğrenmeleri:

Böyle yüce bir padişahın gelişi, Leh ülkesini yüzlerce velveleye boğmuş ve ülkedeki şehirler virane haline gelmiştir. Köslerin çıkar-dıkları sesler, gökyüzünü doldurmuş; düşmanın köpek ve köpek bacakları darmadağın olmuştur:

- 17 Şaldı şad-velvele iklīm-i Leh-i pür-tebehe
Oldı ma^cmüresi hep şadme-hür-ı virānī
- 21 Kūs-ı devletle pür-āvāze idüb āfāḫı
Düşmenün oldı perākende seg ü segbānı

4- Kamanıçe Kalesinin Fethi:

Bu noktada şair, Kamanıçe kalesinin özelliklerinden bahsetmeye başlar. Kamanıçe kalesinin eşi benzeri yoktur. Onu görenler hayretler içerisinde kalırlar. Mimarlar, böyle bir eser vücuda getirdiklerinden beri pek çok padişah o kaleyi fethetmeye uğraşmış, ancak fetih hiçbirine nasip olmamıştır:

- 24 Kaḫanı bir buncılayın ḫısn-ı ḫudāyī ḫandaḫ
Hey^oetin seyr idicek ḫayret alur insānı

¹⁰ "Padişahlar yeryüzünde Allah'ın gölgesidir" hadis-i şerifine atıf vardır.

25 Olmamışdı daḥi bir şāh-ı zāmāne mālîk
El uraldan kemer-i vaz[°]ına dest-bānı

26 Çok zamān bîkr-i şebistān-ı kılā[°] olmuş idi
°Acze düşmüşdi anun cümle taleb-kārānı

Demirden kemerleri olan o kalenin burç ve pazusunu ateş saçan topları yerle bir etmiştir. Hunbaralar atılmış, ateşin nurlu yıldırımını tutuşmuş ve böylece kale kolaylıkla yıkılmıştır:

29 Burc u bāzūsını ol ḳal[°]a-i āhen-kemerün
Eyledi zîr ü zeber top-ı şerer-efşānı

30 Atılup hunbaralar ḳal[°]ayı iḥrāk itdi
Tutuşup şā[°]ikā-i nāyire-i sūzānı

5- Düşmanın Teslim Olması:

Türk yiğitlerinin şiddetini gören kâfir askerlerinin korkularından canları ağızlarına gelmiştir. Lanetlenmiş kâfir askerleri, çaresizliklerini ve âcizliklerini anlayınca, aman dileme sancağını kaleye dikmekten başka bir çıkar yol bulamamışlardır:

32 Böyle pür-ḥāş-ı dilîrāne görüp ḥayretten
Kâfirün dehşet ile azğına geldi cānı

33 Ḳal[°]a cenginde görüp °aczini küffār-ı la[°]ın
Dikdiler ḳal[°]asına rāyet-i istīmār

6- Fetih Sonrası:

Sultan Mehmed, Kamanıçe gibi sert bir kaleyi fethederek Fren-gistan'ı korkudan titretmiştir. Bütün insanlar ve melekler, padişahın, bu zamana kadar (bâkir bir kız gibi) kimsenin elinin değemediği Kamanıçe kalesini fethetmesini şevk ile alkışlamışlardır:

23 Ḳamanıçe gibi bir ḥışn-ı ḥāşîn feth itdi
Ḥavfden zelzele-nāk itdi Frengistānı

- 27 Hān Meḥemmed gelicek ahz-ı bekāret itdi
Oldı hep ins ü melek şevk ile taḥsīn-ḥānı

Kamaniçe'de Sultan Mehmed adına hutbe okunduktan sonra, altı kilise camie çevrilmişti. Padişah, camilerden birisine kendi adını, diğerlerine de Tahran Vâlîde Sultan'ın, Emetullah Rabia'nın, Gülnûş Haseki Sultan'ın, sadrâzamın, 2. vezir Musâhib Mustafa Paşa'nın ve 3. vezir Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın isimlerini vermişti.¹¹ Mezâkî, aşağıdaki beyitlerde bu duruma işaret etmektedir. Sultan Mehmed Han'ın kuvveti ve himmetiyle kazanılan bu zafer neticesinde puthaneler cami olmuş, Kur'an'ın şerefi mahfilleri süslemiştir:

- 35 Bu ne kudret bu ne kuvvet ne kadar himmetdür
Geldi feth eyledi bu hısn-ı kavî-bünyânı

- 39 Ne kadar var ise büt-ḥāne cevāmı^c oldı
Eyledi zīb-i meḥāfil şeref-i Qur'ānı

Sultan Mehmed Han'ın Kamaniçe'yi fethettiğini duyan Acemler, Hindliler, İranlılar ve Turanlılar velveleye boğulmuşlardır.

- 40 İtdi bu feth ile Hind ^cAcemi velvele-nāk
Ḳomadı ḥālî ne İrānı ne ḥūd Turānı

Fethin sevinciyle eğlenceler düzenlenmiş, karanlık geceler aydınlanmıştır.

- 42 Şevḳ-i fethiyle şeb-āyīn-i beşāret itdi
Rüz-ı rüşen görünür oldı şeb-i zulmānı

7- Padişahın Övgüsü:

Şair, kasidesinin bu bölümünde kaleme seslenir ve biraz da şeref sahibi insanlardan bahsetmek istediğini söyler:

- 46 Ḳoya ey ḥāme-zed ü bürdi birez de idelüm
Sāyir evşāf-ı şerīfide ḳalem-cünbānī

¹¹ Öztuna, age., s. 423.

Önce, padişahın otağının tasviriyle işe başlar. Padişahın renge-renk otağı, ancak meliklere yaraşır bir otağdır. O otağın nakış ve resimleri de Mani'nin nakış ve resimlerine benzemektedir:

47 Hâbbezâ çetr-i mülükâne otağ-ı rengîn

Kim ola nakış u nigâr-ı Mânî

Aslında şair, etekleri arşın tepelerine ulaşan böyle bir otağı tarif etmenin bilincindedir. Ancak yine de otağın özelliklerini anlatmaya devam eder. Otağın üzerindeki goncanın resmi ile gülen gülün nakışı, otağa ünlü ressam Behzat'ın kaleminden çıkmış bir gül bahçesi görünümünü kazandırmıştır. Hoş nağmeler söyleyen bülbül, o otağdaki gülleri görse, Firdevs bahçesine dahi yarım bir bakış bile atmayacaktır:

48 Nice ta'rif olınur böyle otağ-ı 'âlî

Sâğ-ı 'arşa ola beste girih-i dāmânı

49 Kilk-i Behzâd ile bir tâze gülistân olmuş

Şuver-i gonca ile nakş-ı gül-i hândânı

50 Bâğ-ı firdevse dahi nîm-nigâh itmez idi

Güllerin görse eger bülbül-i hoş-elhânı

Bütün sultanlar, (otağın sahibi) o padişahın hizmetçisidir. Öyle bir padişahın benzeri cihanda yoktur. (Padişaha ihanet eden) Kırım ülkesinin hanı da o padişahın kölesi olmalıdır:

52 Kânı bir böyle şehen-şâh-ı selâfîn-huddâm

Kim ola bendesi iklim-i Kırımın hanı

Onun çabuk gidişli atının resmini, düşünce Mani'si bile tasvir edemez. Yiğitler savaş meydanında savaşmaya başlayınca, o Allah'ın aslanı Hz. Ali, onun atı da Düldül olur:

57 Şüretin Mânî-i endîşede taşvîr idemez

Zîr-i rânında olan esb-i sebük-cevlânı

60 Şahn-ı meydâna gelüp ceng idicek merdâne

Kendüsi şîr-i Hudâ Düldül olur yekrânı

Sultan Mehmed Han, yiğitliğinin yanında aynı zamanda cömert de bir padişahdır. Onun ihsanının altın toz ve sikkeleri, kıyamete kadar namının yürütmesine yetecektir:

- 55 Haşredek nām-ı hümāyūnını ihyā eyler
Zer-i meskūk-ı şüzürüz'zehebi ihsanı

8- Şairin Kendini Överek Padişahı Lütuf İstemesi:

Şair bu bölümden sonra doğrudan padişaha seslenmeye başlar. Bu bölüm daha çok kendini övdüğü bölümdür. Öncelikle padişahın cihanın hakani, kendisinin de onun özelliklerini şiirinde işleme şerefine erişmiş zamanının Hakanî'si olduğunu söyler. Daha sonra da kendi şiirini anlatmaya başlar:

- 66 Sen o hākān-ı cihānsın ki zamānunda senün
Şeref-i vaşf-ı şerîfünle benüm Hākānî

Padişahın ismini anarak irfan memleketini düşünce kılıcıyla açmıştır. Çünkü onu övmek söze kuvvet verir; ifadenin güzelliği de (şair) Hassan'ı kıskandırır:

- 67 Yād idüb nām-ı hümāyūnını yer yer açdum
Tîğ-i endîşe ile memleket-i ʿirfānı

- 68 Kuvvet-i nāṭıka medhünle gelüp güftāra
Hüs-n-i taʿbîr ile şermende ider Hāsānı

O dönemde şairler, padişahın cevher gibi özelliklerini şiirlerinde anlatmakta ve şiir iplerinde yuvarlanan incileri birbirlerine göstermektedirler. Mezâkî de, padişahın özelliklerini şiirinde anlatmakla şöhret kazanmış; Enverî ve Selmanî'nin bu konuda yazdıkları şiirleri geride bırakmıştır:

- 69 Rişte-i nazma çeküp güher-i vaşfun şuʿarā
Gösterür bir birine silk-i dür-i ğaltānı

- 70 Şöhret-i vaşf-ı bülendünle ʿaceb pest itdüm
Tumturağ-ı sühan-ı Enverî vü Selmānı

Kendisine hased edenler de olacaktır. Ancak Hz. Yusuf'un kardeşlerinin yaptıklarını görünce bu duruma üzülmemek gerekmektedir:

72 Hased itse ola ebnâ-yı zamân câyizdür
Sözde biz hep bilürüz mertebe-i yarânı

74 Birisi gevher-i endîşeme hem-seng olmaz
Yokladum hep güher-i şab^c-ı sühân-sencâmı

Mezâkî, döneminde yaşayan şairlerin mertebelerini de söylemek ve kendisinin onlardan farkını ortaya koymak istediğini, ancak ekmek hakkının (birlikte yeyip içme) buna engel olduğunu söyler:

75 Her kesüñ mertebesin yazmağ olurdu ammâ
Merd olanlar gözedür şive-i haqq-ı nânı

Büyülü şiirler yazan pek çok şair olsa da, padişah Mezâkî'nin dengi bir şairi bulamayacaktır:

76 Gerçi çok şâ'ir-i sâhir bulunur ammâ kim
Hiç bulunmaz arasan bu kulunun aqrânı

Sözün güzelini anlamakta mahir olan padişah, cahillerle Mezâkî'yi bir görmemelidir. Çünkü onun şerefini övmekle (anlatma bayrağına ait) sözün mertebesini yükseltmiştir ve lütfu hak etmiştir.

78 Hâmdülillah ki sühân-dân-ı sühân-perversin
Böyle dâñ ile bir görme meded nâ-dânı

80 Bana luğf it bana kim medh-i şerîfünle senün
Ser-firâz-ı sühân itdüm ^calem-i tibyânı

9- Padişaha Dua:

Mezâkî, kasidenin son üç beytini duaya ayırmıştır. Her sözün sonunun dua ile bittiğini ve boş lafı bırakıp dua etmek gerektiğini söyleyerek padişaha dua eder:

81 Ey Mezâkî niçe bir lâf ü güzâf eyle du^câ
Kim du^câ ile olur her sübhanun pâyânı

- 82 Tā ki vaqt-i seher-i husrev-i mihr-i gerdün
Güy-ı ʿazm-i sefere böyle ura çevgānı
- 83 Her ğazāda ide Hāq şāh-ı cihānı manşūr
Zir-i nüh-çetr-i alāda tura dīvānı

SONUÇ:

Mezâkî'nin Kamanîçe'nin fethiyle ilgili olarak kaleme aldığı bu kaside, Kamanîçe seferinde yaşananları bir şairin bakış açısıyla sunmaktadır. Bu tür edebî metinlerin tarihî değerleri ve gerçeklikleri üzerine tartışmak bir yana; bu zamana kadar yapılmış veya bundan sonra yapılacak bu minvalde çalışmalar tarihe edebiyatın penceresinden bakılmasına ve böylece tarihi olayların aydınlanmasına yardımcı olacaktır kanaatindeyiz.

Şiir, hikâye, roman gibi edebî metinler şüphesiz ki bütünüyle tarihi metinler değildirler; ancak çoğu zaman tarihî gerçeklere ışık tutması açısından son derece önemlidirler. Özellikle şiir, *kendine özgü dili sayesinde nesnelere, davranışları, düşünceleri ve duyguları taze bir bakışla yeniden görmemizi, yeniden algulamamızı sağlar.*¹² Çünkü edebiyat eserinin amacı gerçekliği yansıtmak değil, onu değişik bir biçimde algulatmaktır.¹³ Bu nedenledir ki, söz konusu metinler, tarihî kaynakların eksik bıraktığı yönleri tamamlamakla birlikte tarihî olayları daha canlı bir üslupla okuyucuya iletirler.

¹² Berna Moran, Edebiyat Kuramları, Cem Yayınevi, İstanbul 1988, s. 160

¹³ Moran, age., s. 160.

KAYNAKÇA

- Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Ahmet Mermer, *Mezâkî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanı'nın Tenkitli Metni*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara 1991.
- Aurel Decei, "Kamanîçe", İ.A., MEB, Ankara 1993, 6.c., s.145.
- Berna Moran, *Edebiyat Kuramları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1988.
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, (haz: İlhan GENÇ), Ankara 2000.
- Hüseyin Yüksel, Gazavat-nâmeler ve Nâbî'nin Fetih-nâme-i Kamanîçe Adlı Eserinin Metni, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Danışman: İlhan GENÇ, İzmir 1997.
- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, c.III.
- Yılmaz Öztuna, 1983, Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi, İstanbul. c.5.

